

Dorota Kaleta¹

Kinga Polańska²

Magdalena Kwaśniewska¹

Elżbieta Dziankowska-Zaborszczyk¹

Wojciech Hanke^{2,3}

Wojciech Drygas^{1,4}

CZYNNIKI WARUNKUJĄCE PALENIE TYTONIU WŚRÓD OSÓB DOROSŁYCH — WYNIKI BADANIA WOBASZ W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM

RISK FACTORS FOR SMOKING AMONG THE ADULT POPULATION — RESULTS OF WOBASZ STUDY IN ŁÓDŹ DISTRICT

¹ Zakład Medycyny Zapobiegawczej, Katedra Medycyny Społecznej i Zapobiegawczej

Uniwersytet Medyczny, Łódź

² Zakład Epidemiologii Środowiskowej

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, Łódź

³ Zakład Informatyki i Statystyki Medycznej

Uniwersytet Medyczny, Łódź

⁴ Zakład Epidemiologii, Prewencji ChUK i Promocji Zdrowia

Instytut Kardiologii, Warszawa

STRESZCZENIE

Wstęp: Palenie tytoniu jest najważniejszym modyfikowalnym czynnikiem ryzyka przewlekłych chorób niezakaźnych oraz główną przyczyną przedwczesnej umieralności w większości krajów. Celem badania była ocena rozpowszechnienia palenia tytoniu w populacji dorosłych mieszkańców województwa łódzkiego oraz identyfikacja czynników, które mogą przyczyniać się do palenia tytoniu.

Materiał i metody: W badaniu wzięła udział reprezentatywna grupa 1037 mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 18–65 lat. Wytypowanie uczestników oraz wszystkie etapy badania były zgodne z metodyką przyjętą dla Wieloośrodkowego Badania Stanu Zdrowia Ludności (WOBASZ). Do identyfikacji czynników, które mogą przyczyniać się do palenia tytoniu zastosowano logistyczną analizę regresji. W pierwszym etapie obliczono współczynniki surowe — ilorazy szans, następnie zastosowano analizę wieloczynnikową uwzględniającą jednoczesny wpływ wszystkich zmiennych na ryzyko palenia tytoniu przez osoby badane. **Wyniki:** Tytoń regularnie paliło 40,8% badanych mężczyzn i 19,5% kobiet. Istotnie częściej paliły osoby z małej gminy niż liczącej powyżej 40 tys. mieszkańców (mężczyźni: OR = 2,1; 95% CI: 1,3–3,6; kobiety: OR = 2,8; 95% CI: 1,5–5,2). Ryzyko palenia papierosów było niższe dla osób po 64. roku życia (mężczyźni: OR = 0,3; 95% CI: 0,1–0,8; kobiety: OR = 0,1; 95% CI: 0,02–0,5). Istotnie częściej palili mężczyźni z wykształceniem podstawowym/zawodowym niż osoby posiadające wyższe wykształcenie (OR = 3,1; 95% CI: 1,4–6,8) oraz kobiety rozwiedzione (OR = 3,3; 95% CI: 1,4–7,5) i wdowy (OR = 3,1; 95% CI: 1,2–8,0) w porównaniu z zamężnymi. Wśród mężczyzn ryzyko palenia papierosów było wyższe przy niskim dochodzie na członka rodziny (OR = 2,4; 95% CI: 1,2–4,9). **Wnioski:** Analiza wieloczynnikowa wykazała, że palenie tytoniu było istotnie związane z wiekiem, poziomem wykształcenia, dochodów oraz stanem cywilnym i miejscem zamieszkania badanych. Med. Pr. 2008;59(2):143–148

Słowa kluczowe: palenie tytoniu, czynniki ryzyka palenia tytoniu, populacja osób dorosłych

ABSTRACT

Introduction: Nowadays, tobacco smoking is the single most preventable cause of death all over the world. Now it kills annually more than five million people and this number will increase to over 8 million by 2030. The aim of this study was to assess the prevalence of smoking and risk factors for smoking in the adult population of the Łódź district. **Material and Methods:** We included into the study a representative group of the adult population (1037 people) living in this district. The sampling and all study procedures were based on the methods for Multi-Center Representative Nationwide Study — WOBASZ. A questionnaire was employed to determine the smoking status. Logistic regression models were applied to assess the factors related to the smoking habit. **Results:** In the study population, 40.8% of men and 19.5% of women were active smokers. The following factors were associated with the smoking status: lower educational level (OR = 3.1; 95% CI: 1.4–6.8) and lower level of income (OR = 2.4; 95% CI: 1.2–4.9) in men, and marital status — widow (OR = 3.3, 95% CI: 1.4–7.5) in women. People living in small districts showed a higher risk for smoking than those living in larger urban areas (men, OR = 2.1; 95% CI: 1.3–3.6; women, OR = 2.8, 95% CI: 1.5–5.2) Older persons smoke less frequently than younger ones (men, OR = 0.3; 95% CI: 0.1–0.8; women, OR = 0.1; 95% CI: 0.02–0.5). **Conclusions:** The lower levels of education and income, as well as living in small districts are the risk factors for cigarette smoking. Med Pr 2008;59(2):143–148

Key words: smoking, risk factors, adult population

Adres 2. autora: ul. św. Teresy 8, 91-348 Łódź, e-mail: kinga@imp.lodz.pl

Nadesłano: 25 lutego 2008

Zatwierdzono: 25 marca 2008

WSTĘP

Następstwa zdrowotne palenia papierosów są obecnie dobrze poznane, a badania epidemiologiczne dowodzą, że palenie tytoniu jest najważniejszą, pojedynczą, a jednocześnie możliwą do uniknięcia przyczyną zgonu na świecie. Najnowszy raport Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) wskazuje, że w roku 2008 ponad 5 milionów ludzi umrze z powodu chorób wywołanych paleniem papierosów, czyli więcej niż łącznie z powodu gruźlicy, HIV/AIDS i malarii (1). Wziąwszy pod uwagę, że skutki zdrowotne palenia papierosów obserwowane są po kilku, a nawet kilkudziesięciu latach od rozpoczęcia palenia, według szacunków WHO do roku 2030 zgony wywołane chorobami odtytoniowymi przekroczą 8 milionów rocznie.

Ponad 80% palaczy deklaruje chęć zaprzestania palenia tytoniu, jednak większość z nich wymaga wsparcia w zerwaniu z nałogiem. Badania dotyczące oceny skuteczności programów antytytoniowych wskazują, że podejmowane działania muszą być dostosowane do charakterystyki i indywidualnych potrzeb palaczy. Z tego też powodu określenie populacji wymagającej szczególnego wsparcia w rzuceniu palenia ma kluczowe znaczenie dla skuteczności interwencji antytytoniowej.

Mimo szeroko podejmowanych działań antytytoniowych palenie tytoniu w Polsce jest zjawiskiem nadal powszechnym i stanowi poważny problem społeczny. Według danych Instytutu Centrum Onkologii w Warszawie ponad 9 milionów Polaków pali regularnie, dziennie 15–20 sztuk papierosów (2). Dla podjęcia działań antytytoniowych o zasięgu populacyjnym istotne znaczenie ma poznanie charakterystyki palaczy, która umożliwi sprecyzowanie populacji wymagającej szczególnego wsparcia w rzuceniu palenia.

Poniższa praca zawiera ocenę rozpowszechnienia palenia tytoniu w reprezentatywnej populacji dorosłych mieszkańców województwa łódzkiego wraz z identyfikacją potencjalnych czynników, które mogą przyczyniać się do palenia tytoniu wśród badanych.

MATERIAŁ I METODY

Badana populacja

Populację badaną stanowiła reprezentatywna grupa 1037 mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 18–65 lat. Wytypowanie uczestników oraz wszystkie etapy badania odbyły się zgodnie z metodyką przyjętą dla Wieloośrodkowego Badania Stanu Zdrowia Ludności

(WOBASZ), realizowanego w latach 2003–2005. Szczegółowy opis metodyki badania został zamieszczony we wcześniejszych publikacjach (3–6).

Analizowane zmienne

Na podstawie kwestionariusza wywiadu w badanej grupie uzyskano dane społeczno-demograficzne obejmujące: wiek, wykształcenie, stan cywilny oraz miejsce zamieszkania. Na potrzeby analizy, uwzględniając liczbę mieszkańców zamieszkałych w danej gminie, podzielono je na 3 kategorie: jako małą zakwalifikowano gminę do 8 tysięcy mieszkańców, średnią — 8–40 tysięcy, a dużą — od 40 tysięcy. Od osób badanych uzyskano informacje o pracy zawodowej, poziomie zarobków oraz paleniu papierosów i biernej ekspozycji na dym tytoniowy. Pracę zawodową również podzielono na 3 kategorie: pierwszą stanowiła praca fizyczna, w przypadku gdy badane osoby wykonywały ją przynajmniej przez 50% czasu pracy, drugą — praca siedząca, a trzecią — praca niemieszcząca się w dwóch pierwszych kategoriach. Poziom zarobków definiowany był za pomocą miesięcznego dochodu netto przypadającego na jednego członka rodziny. Za osoby palące uznano te, które paliły co najmniej 1 papierosa dziennie, natomiast za byłych palaczy osoby, które paliły w przeszłości, a w momencie przeprowadzania wywiadu były osobami niepalącymi. Trzecią kategorię stanowiły osoby niepalące. W badaniu oceniana była również bierna ekspozycja na dym tytoniowy.

Analiza statystyczna

W celu statystycznego opracowania zgromadzonego materiału dla cech ilościowych obliczono ich zakres (minimum–maksimum), wartości przeciętne (średnie arytmetyczne i mediany), a także miary wewnętrznego zróżnicowania (odchylenia standardowe).

Do porównywania częstości występowania poszczególnych kategorii cech ilościowych w analizowanych grupach stosowano test niezależności chi-kwadrat lub test niezależności chi-kwadrat z poprawką Yatesa. Charakter rozkładu analizowanych cech mierzalnych badano przy pomocy testu Shapiro-Wilka. Dla porównania wartości przeciętnych w dwóch grupach w zależności od rodzaju rozkładu wykorzystywano test dla dwóch prób niezależnych bądź test Manna-Whitneya. Za istotne uznano te wyniki, dla których wartości otrzymanych statystyk w zastosowanych testach należały do obszaru krytycznego odpowiedniego rozkładu przy poziomie istotności $p = 0,05$. W celu identyfikacji czynników ryzyka palenia tytoniu zastosowano logistyczną analizę regresji. W pierwszym

etapie obliczono współczynniki surowe — ilorazy szans (odds ratio — OR) wpływu pojedynczych zmiennych na ryzyko palenia u badanych mężczyzn i kobiet. Następnie zastosowano analizę wieloczynnikową uwzględniającą jednoczesny wpływ wszystkich zmiennych na ryzyko palenia tytoniu przez badane osoby. Wszystkie wartości p były dwustronne, a $p < 0,05$ przyjęto za istotne statystycznie. Analizę przeprowadzono z zastosowaniem oprogramowania Statgraphics Plus 5.1.

WYNIKI

Charakterystyka badanej populacji

Charakterystyka badanej populacji zamieszczona została w tabeli 1. Wśród 1037 osób włączonych do badania mężczyźni stanowili 493 (47,5%). Średni wiek badanych

osób wynosił 45 lat. Ponad 40% badanych mieszkało w dużej gminie, natomiast ok. 30% w gminie średniej wielkości. W obydwu grupach ok. 70% stanowiły osoby żonate/zamężne. Na kategorię 'osoba rozwiedziona' oraz 'wdowa/wdowiec' częściej wskazywały kobiety niż mężczyźni. Wykształcenie podstawowe/zasadnicze posiadało 24% mężczyzn i 27% kobiet. Wśród kobiet odnotowano większy odsetek wykształcenia wyższego (19,1%) w porównaniu z grupą mężczyzn (14,6%). Ponad 50% badanych osób było zatrudnionych. Praca fizyczna była częściej wykonywana przez mężczyzn niż kobiety (45,9% vs 24,2). Mężczyźni deklarowali również wyższy niż kobiety miesięczny dochód przypadający na członka rodziny (> 1000 zł — 13,8 vs 7,3%). Aktualni i byli palacze częściej występowali w grupie mężczyzn niż kobiet (40,8% i 26,6% vs 19,5% i 16,9%). Ponadto

Tabela 1. Charakterystyka badanej populacji
Table 1. Characteristics of the study population

Zmienna Variable	Mężczyźni (N = 493)		Kobiety (N = 544)	
	Men (n = 493)		Women (n = 544)	
	n	%	n	%
Miejsce zamieszkania / Place of residence				
mała gmina / small district	132	26,8	157	28,9
średnia gmina / medium district	150	30,4	161	29,6
duża gmina / large district	211	42,8	226	41,5
Wiek (w latach) / Age (years)				
18–34	130	26,4	166	30,5
35–44	94	19,1	92	16,9
45–54	125	25,4	121	22,4
55–64	80	16,1	84	15,4
> 64	64	13,0	81	14,9
Stan cywilny / Marital status				
żonaty/zamężna / married	363	73,6	378	69,5
kawaler/panna / single	101	20,5	72	13,2
rozwiedziony/a lub w separacji / divorced or separated	18	3,7	33	6,1
wdowiec/wdowa / widower or widow	11	2,2	61	11,2
Wykształcenie / Education				
podstawowe/zasadnicze / primary or vocational	116	23,5	149	27,4
średnie / secondary	305	61,9	291	53,5
wyższe / higher	72	14,6	104	19,1
Zatrudnienie / employment				
zatrudniony / employed	283	57,4	277	50,9
niezatrudniony / unemployed	210	42,6	267	49,1
Rodzaj pracy / Kind of job				
fizyczna / physical	130	45,9	67	24,2
mieszana — fizyczna i umysłowa / physical and white-collar work	109	38,5	44	15,6
umysłowa / white-collar work	44	15,6	67	24,2
Miesięczny dochód na członka rodziny / Monthly income per one family member				
< 500 zł	253	51,3	275	50,6
500–1000 zł	172	34,9	230	42,3
> 1000 zł	68	13,8	39	7,3
Palenie papierosów / Smoking				
niepalący / non-smokers	161	32,7	346	63,6
byli palacze / past smokers	131	26,6	92	16,9
aktualni palacze / active smokers	201	40,8	106	19,5
> 10 papierosów dziennie (spośród aktualnych palaczy) / ten cigarettes per day (among active smokers)	151	75,2	53	50,0

wśród palących mężczyzn 75% wypalało ponad 10 papierosów w ciągu dnia, wśród kobiet ten odsetek był niższy i wynosił 50%. Zarówno kobiety, jak i mężczyźni byli eksponowani na środowiskowy dym tytoniowy średnio 1 godzinę dziennie.

Czynniki warunkujące palenie tytoniu

Ryzyko palenia papierosów było wyższe dla mężczyzn zamieszkałych w średniej i małej gminie w porównaniu z mieszkającymi w gminie dużej (odpowiednio OR = 1,9; 95% CI: 1,1–3,2; OR = 2,1 95% CI: 1,3–3,6) (tab. 2). Podobnie kobiety mieszkające w małej gminie paliły istotnie częściej niż te, które mieszkały w dużej gminie (OR = 2,8; 95% CI: 1,5–5,2) (tab. 3). Istotnie rzadziej paliły osoby w wieku powyżej 64 lat w porównaniu z osobami młodszymi (wiek 18–34 lata), dodatkowo najwyższe ryzyko palenia papierosów odnotowano w grupie kobiet w wieku 35–44 lata. Ponad 3-krotnie

częściej paliły kobiety rozwiedzione lub będące w separacji w porównaniu z zamężnymi (OR = 3,3; 95% CI: 1,4–7,5). Wśród mężczyzn rzadziej paliły osoby pozostające w związku małżeńskim, jednak zależności te nie były istotne statystycznie. Częściej ponad 3-krotnie palili mężczyźni z wykształceniem podstawowym oraz ponad 2-krotnie z wykształceniem średnim niż osoby z wykształceniem wyższym. Taka zależność nie została odnotowana u kobiet. Status zatrudnienia nie miał istotnego statystycznie wpływu na ryzyko palenia papierosów, chociaż w grupie mężczyzn częściej palili ci, którzy nie byli nigdzie zatrudnieni (OR = 1,5; 95% CI: 0,9–2,5). Wśród mężczyzn istotnie częściej paliły osoby z niższym dochodem przypadającym na członka rodziny w porównaniu do tych, u których dochód był wyższy od 1000 zł (OR = 2,4; 95% CI: 1,2–4,9). Odwrotną zależność, chociaż nieistotną statystycznie, odnotowano dla kobiet (OR = 0,8; 95% CI: 0,3–2,1).

Tabela 2. Ryzyko palenia tytoniu u mężczyzn z uwzględnieniem wpływu wybranych zmiennych
Table 2. Risk factors for tobacco smoking in men, taking account of selected variables

Zmienna Variable	Dane surowe Crude data		Dane skorygowane* Adjusted data	
	OR	95%CI	OR	95%CI
Miejsce zamieszkania / Place of residence				
mała gmina / small district	1,41	0,90–2,22	2,12	1,26–3,57
średnia gmina / medium district	1,56	0,96–2,53	1,92	1,14–3,22
duża gmina / large district	1,00	referent	1,00	referent
Wiek (w latach) / Age (years)				
18–34	1,00	referent	1,00	referent
35–44	1,21	0,70–2,08	1,15	0,62–2,14
45–54	1,63	0,99–2,67	1,47	0,81–2,67
55–64	0,76	0,42–1,37	0,55	0,25–1,18
> 64	0,46	0,23–0,90	0,32	0,12–0,80
Stan cywilny / Marital status				
żonaty / married	1,00	referent	1,00	referent
kawaler / single	1,32	0,84–2,06	1,20	0,68–2,09
rozwiedziony lub w separacji / divorced or separated	1,56	0,96–2,53	1,26	0,45–3,56
wdowiec / widower	1,31	0,39–4,39	2,24	0,59–8,52
Wykształcenie / Education				
Podstawowe lub zasadnicze / primary or vocational	3,14	1,57–1,27	3,05	1,38–6,76
średnie / secondary	3,38	1,80–3,38	2,67	1,37–5,22
wyższe / higher	1,00	referent	1,00	referent
Zatrudnienie / Employment				
zatrudniony / employed	1,00	referent	1,00	referent
niezatrudniony / unemployed	1,05	0,73–1,51	1,53	0,94–2,49
Rodzaj pracy / Kind of job				
praca umysłowa / white-collar work	1,00	referent	1,00	referent
praca mieszana / mixed kind of job	1,20	0,73–1,96	–	–
Dochód na członka rodziny / Monthly income per one family member				
< 500 zł	3,57	1,64–5,59	2,41	1,20–4,88
500–1000 zł	1,88	0,99–3,57	1,66	0,84–3,29
> 1000 zł	1,00	referent	1,00	referent

* Dane skorygowane ze względu na wszystkie analizowane cechy / Data adjusted for all characteristics under study.

OR — iloraz szans / odds ratio.

95% CI — przedział ufności / confidence interval.

Tabela 3. Ryzyko palenia tytoniu u kobiet z uwzględnieniem wpływu wybranych zmiennych
Table 3. Risk factors for tobacco smoking in women, taking account of selected variables

Zmienna Variable	Dane surowe Crude data		Dane skorygowane* Adjusted data	
	OR	95%CI	OR	95%CI
Miejsce zamieszkania / Place of residence				
mała gmina / small district	2,29	1,32–3,96	2,78	1,48–5,21
średnia gmina / medium district	1,25	0,67–2,33	1,50	0,77–2,92
duża gmina / large district	1,00	referent	1,00	referent
Wiek (w latach) / Age (years)				
18–34	1,00	referent	1,00	referent
35–44	2,27	1,25–4,13	2,02	1,03–3,93
45–54	2,01	1,14–3,53	1,85	0,95–3,63
55–64	0,74	0,35–1,58	0,52	0,19–1,45
> 64	0,19	0,06–0,65	0,10	0,02–0,45
Stan cywilny / Marital status				
zamężna / married	1,00	referent	1,00	referent
panna / single	0,79	0,40–1,59	0,84	0,39–1,84
rozwidziona lub w separacji / divorced or separated	3,24	1,55–6,79	3,25	1,42–7,45
wdowa / widow	0,97	0,48–1,96	3,09	1,20–8,00
Wykształcenie / Education				
podstawowe lub zasadnicze / primary or vocational	0,51	0,25–1,02	0,75	0,31–1,78
średnie / secondary	1,21	0,69–2,09	1,16	0,61–2,20
wyższe / higher	1,00	referent	1,00	referent
Zatrudnienie / Employment				
zatrudniona / employed	1,00	referent	1,00	referent
niezatrudniona / unemployed	0,62	0,40–0,96	1,06	0,60–1,89
Rodzaj pracy / Kind of job				
praca umysłowa / white-collar work	1,00	referent	1,00	referent
praca mieszana / mixed kind of job	0,72	0,40–1,27	–	–
Dochód na członka rodziny / Income per one family member				
< 500 zł	0,67	0,31–1,42	0,79	0,30–2,09
500–1000 zł	0,50	0,23–1,10	0,61	0,25–1,51
> 1000 zł	1,00	referent	1,00	referent

* Objaśnienia jak w tabeli 2 / Abbreviations as in Table 2.

OMÓWIENIE

Przeprowadzone badanie wykazało, że w województwie łódzkim paliło papierosy ponad 40% mężczyzn i 20% kobiet. Rozpowszechnienie palenia tytoniu jest zatem stosunkowo wysokie, zwłaszcza w populacji mężczyzn, którzy palą ponad 2-krotnie częściej niż kobiety, co wynika prawdopodobnie z wzorców kulturowych. Wysoki poziom palenia zwłaszcza wśród mężczyzn jest charakterystyczny także dla innych populacji, głównie krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Dla przykładu — na Węgrzech odnotowuje się 41% palaczy, jeszcze wyższy odsetek osób palących zaobserwowano na Ukrainie (62%), a niższy w Szwecji (14%) (7,8).

Analiza przeprowadzona w ramach programu WOBASZ dla populacji całego kraju oraz poszczególnych województw wykazała, że nałóg palenia tytoniu w populacji Polski dotyczył 42% mężczyzn i 25% kobiet (3,4). Najwięcej mężczyzn paliło papierosy w województwie podlaskim, śląskim i zachodniopomorskim (46–48%), najmniej natomiast w małopolskim (34%).

W przypadku kobiet najczęściej palaczek odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim, lubuskim i dolnośląskim (32–34%), a najmniej w podkarpackim i małopolskim (< 20%). Jak widać z powyższych rozważań, w populacji Polski zróżnicowanie w częstości palenia między poszczególnymi województwami jest duże. Łódzkie zajmuje środkową pozycję w rankingu województw pod względem osób palących w przypadku mężczyzn. Sytuacja jest nieznacznie lepsza w odniesieniu do populacji kobiet, dla których częstość palenia jest jedną z niższych w Polsce.

Porównanie wyników przeprowadzonego badania z danymi odnotowanymi w latach 80. i 90. pokazuje spadek częstości palenia wśród mężczyzn (z 62,2% w roku 1982 do 47,4% w 1995 i 40,8% w przeprowadzonym badaniu) (9). Odnotowany pozytywny trend wynika głównie ze wzrostu świadomości zdrowotnej oraz szeroko podejmowanych działań antytytoniowych, a także ekonomicznych i legislacyjnych. Dla kobiet częstość codziennego palenia wynosiła 22% w 1987 roku,

w 1995 roku 23,3% oraz 19,5% w przeprowadzonym badaniu.

Przeprowadzona analiza wykazała, że palenie papierosów było istotnie związane z wiekiem, poziomem wykształcenia, dochodów, stanem cywilnym i miejscem zamieszkania wśród badanych. Największe ryzyko palenia papierosów odnotowano wśród osób w wieku 35–54 lata. Mniej paliły osoby młodsze, co może wynikać z większej świadomości zdrowotnej tej grupy oraz działań i kampanii antytytoniowych zachęcających do niepalenia. Mniejsze ryzyko palenia wśród osób starszych (po 64. roku życia) może wiązać się np. z rozpoczętym u tych osób procesem chorobowym, który mógł stanowić motywację do zerwania z nałogiem.

Ryzyko palenia zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet było wyższe dla mieszkańców małej i średniej gminy w porównaniu z osobami mieszkającymi w dużej gminie, co może wynikać z różnic we wzorcach kulturowych oraz zdrowotnych. Istotnie częściej palili mężczyźni z niższym poziomem wykształcenia oraz kobiety rozwiedzione i wdowy. Podobna zależność dotycząca wykształcenia i stanu cywilnego obserwowana była w innych badaniach (10). Wśród mężczyzn najwyższe ryzyko palenia odnotowano dla tych, którzy deklarowali najniższy dochód przypadający na członka rodziny, co z jednej strony może wskazywać na mniejszą świadomość dotyczącą zachowań zdrowotnych, a z drugiej może wiązać się z innymi nałogami (np. spożyciem alkoholu). Opisana zależność nie jest obserwowana u kobiet.

WNIOSKI

Wśród badanych regularnie paliło tytoń 40,8% mężczyzn i 19,5% kobiet. Palenie papierosów było istotnie związane z wiekiem, poziomem wykształcenia, dochodów, stanem cywilnym i miejscem zamieszkania wśród badanych.

PIŚMIENNICTWO

1. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2008. Adres: <http://www.who.int/tobacco/mpower/en/>
2. Rzuć Palenie Razem z Nami. Adres: <http://www.promocjazzdrowia.pl/nowastrona/rzuc/dzienrzucania2004.doc>
3. Broda G., Rywik S.: Multi-Center All-Polish Health Survey — WOBASZ Project. Defining the problem and aims. *Pol. Popul. Rev.* 2005;27:29–36
4. Rywik A., Kupść W., Piotrowski W., Broda G., Piwoński J., Kurjata P. i wsp.: Wieloośrodkowe ogólnopolskie badanie stanu zdrowia ludności — projekt WOBASZ. Założenia metodyczne oraz logistyka. *Kardiol. Pol.* 2005;63:6(Supl. 4):1–9
5. Polakowska M., Piotrowski W., Tykarski A., Drygas W., Wyrzykowski B., Pająk A. i wsp.: Nałóg palenia tytoniu w populacji polskiej. Wyniki programu WOBASZ. *Kardiol. Pol.* 2005;63(Supl. 4):6
6. Szamotulska K.: Polish Population Review. Polskie Towarzystwo Demograficzne. Warszawa 2005, ss. 1–268
7. Smoking prevalence in adults. Adres: <http://data.euro.who.int/tobacco/?TabID=2444>
8. Zatoński W.: Rozwój sytuacji zdrowotnej w Polsce na tle innych krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Centrum Onkologii — Instytut Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie, Warszawa 2001
9. Zatoński W., Przewoźniak K.: Palenie tytoniu w Polsce: Postawy, następstwa zdrowotne i profilaktyka. Centrum Onkologii — Instytut im. M. Skłodowskiej-Curie, Warszawa 1999
10. Babanov S.A.: Prevalence of tobacco smoking among urban population of Samara and causative factors. *Ter. Arkh.* 2008;80(1):69–73